

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чыла
уездиктигин

1962 ч.
ДЕКАБРЬ
18
ВТОРНИК
№ 297 (5394).

Өртөө 2 көп,

ДЭЭДИ СОВЕТТИҢ КОМИССИЯЛАРЫНДА

ССРЭ-нин Дээди Советинин Эвилелдин Советинин болгаш Националдар Советинин хоойлу-дүрүм талазы-биле санал киирер комиссияларынын каттышкан хураам Г. И. Воробьевтиң биле Н. З. Зарипованың даргаалашканы-биле чоокта чаа Кремльге болуп эркен. Ашак-кадай болчурунун болгаш өг-бүлө дугайында ССР Эвилелинин база эвилелдеп республикаларын хоойлу-дүрүмнеринин үндүсүнүнүн база ССР Эвилелинин болгаш эвилелдеп республикаларын элп-чазар-күш-ажыл хоойлу-дүрүмнеринин-үндүсүнүнүн төлөвилелдерин комиссиялар чугаалажып көргөн.

Ашак-кадай болчурунун болгаш өг-бүлө дугайында хоойлу-дүрүмнеринин үндүсүнүнүн төлөвилелдин белекээр талазы-биле белекел комиссиязынын даргаалашканы Н. Ю. Сергеевниң болгаш элп-чазар-күш-ажыл хоойлу-дүрүмнеринин үндүсүнүнүн белекээр талазы-биле белекел комиссиязынын даргаалашканы депутат З. Т. Сердюктун ук хоойлу-дүрүмнеринин төлөвилелдерин аймадап кылган турарынын чорудулажынын дугайында илеткелдерин комиссияларга аймадап.

Механизаторларнын армиязын өстүрер

«Көдөз ажил-агыйнын техниктиг чаарты чепсегениниши... көдөз ажил-агый бүдүрүлгезинин ажил-ишчилеринин культура-техниктиг деңгээлинин бүгү талапын белишинин-биле халбашкан турар ужурулук. Чаа техниканы башкарып билер болгаш көдөз ажил-агый талазы-биле тус-най белекелдиг, белин мергежилдиг ажилдакчылар колхозтарга болгаш совхозтарга улам хей болур».

(СЭКП-нин ПРОГРАММАЗЫНДАН).

Коммунисттик партия болгаш Совет чазак көдөз ажил-агыйнын анык-бүрү чаз, сайларгай техника-биле үзүктөл чок хандырып турар. Көдөз ажил-агыйда ол хандырыгын техниканын шын болгаш белик бүдүрүчүлүг ажилдакчыларын айтканын бирги ээлчегде көдөз ажил-ишчилеринин механизатор тускай эртемгерге өөредиринин чугулажынын негеп келген. Ийчангаш, СЭКП ТК-нин РСФСР талазы-биле Бюрозуун «Колхозчуларын, совхозтар ажилдакчыларын болгаш албан-аажыкчыларын механизатор тускай эртемгерге бүтүн-ини өөредиринин организациялар дугайында» доктаалы политика болгаш экономика талазы-биле улам ужу-дугулажы болуп турар ол. Ам үдө механизатор тускай эртемгер өөренери көдөз ажил-ишчилеринин өөредилгезинин бир кол хевир болуп турар.

Бо үдө чурттуң бүт черлеринде механизатор тускай эртемгерге бүтүн-ини өөредилге калбарган. Бистин республикада байдалы аң көргө, көдөз ажил-агый техниказын өөренер школалар районнарда 32 черде тургустунган, оларда 740 кижи хаара туттунган. Оон иштинде 530 кижи тракторист, 170 — комбайнер, 40 — автомашинист чолалчы болур дээш өөренип турар.

Механизатор кадрларын белекээр ажилдын чугула ужу-дугулажы билеп, бо өөредилгеге багыт эвес организациялар турар ажил-агыйлар бар. Чижээ, «Сүт-Эл» совхозтун салбарында тургускан үш школада 56 кижи негелде 6 шак өөренер дээр программа багулар өөренип турар. Тес-Хем районунун «Чодураа» колхозунда техника өөренер школанын ажилын кол ийнерген эки Чижиков эки организациядан. Техниканын шигедей алымында таарымчалыг байдалдарын тургускан болгаш көрүктү материалды-биле эки хандырыпкан. Техника өөренер школалар колхозтун даргазын эш Шулуну-Маадыр, партия организациязынын секретары эш С. Байыр-оол боттары база өөренип турарлар.

Ийчанла-да республикада ий-тин-биле алырга, көдөз ажил-агый механизаторун мергежилгеге өөредир ажил эки организациястаттынмай турар. СЭКП обкомунун бюрозунун доктаалында бистин республикада ий муң ажил кижинин механизаторун тускай эртемгерге өөредир дээр болза, ам муң белин чепсег кижини өөредип турар. Оон иштинде мал ажилында херектиг кижилерин, чижээ, механизаторларын саалдын ажилдакчыларын болгаш электроагрегаттарга ажилдакчылар мергежилдик кургакчыларын база белекээр дээр болза, ол талазы-биле кай-даа колхозта, совхозта кижилер өөретип турар.

Танды районда «Тинделге» совхозка 80 кижини өөредир дээр болза ам чүгө 40 кижини өөредилгеге даяндыл киирген. Ийчанга дүжүт ажаал алымынынын үзүндө колхозтун механизаторлары чатыс ээлчег-биле белин ажилдакчылар чедишкен, өскөртөн келген кижилер эвес болза дүжүтүн чамызын черге каар чыгач турганын чакыт эвес болгай. Байдал ындыг түрүжү, совхозтун директору агроном эш Алымовтон, партия организациязын хамдаржыр.

Тыва АССР-нин хүндүлүг аттарын доктаадып тургузар дугайында

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлыы

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун доктаалары болза: 1. Тыва АССР-нин дараазында хүндүлүг аттарын доктаадып тургусар: Тыва АССР-нин алдарлыг малчыны Тыва АССР-нин алдарлыг хову ажилдакчыны Тыва АССР-нин алдарлыг зоотехникти Тыва АССР-нин алдарлыг мал эччин Тыва АССР-нин алдарлыг агроному Тыва АССР-нин көдөз ажил-агыйнын алдарлыг механизатору Тыва АССР-нин алдарлыг тулгузу Тыва АССР-нин алдарлыг даякчы Тыва АССР-нин алдарлыг транспорт ажилдакчыны Тыва АССР-нин школаларын алдарлыг башкыны Тыва АССР-нин алдарлыг өмчүн Тыва АССР-нин культуразынын алдарлыг ажилдакчыны Тыва АССР-нин литература болгаш уран чүүлүнүн алдарлыг ажилдакчыны Тыва АССР-нин улустун артызы Тыва АССР-нин алдарлыг артизм.

2. Тыва АССР-нин хүндүлүг аттарынын дугайында Дүрүмү бадылаар.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Секретары Г. ИВАНОВ.

Кызыл хоорай,
1962 чылдын декабрь 4.

Ленинчи тайбын даштыкы полтиканы чон деткип турар

Чедишкннерни быжыглавышаан

БОРБАК-АРЫГ. (Телефон-биле).

СЭКП Төп Комитетинин ноябрь Пленумунун шийтирилери танышкан, Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтун малчыны улам сорук кирген, дүңгүзүндө бөгүн, а дартта оон-даа эки ажилдакчы күзелин илередип турар.

«Большевик» малчыныны бо чылын багыт эвес көргүзүлгелер болган. Чижээ, 225 тонна сүт бүдүрүп хулаагезин хуусаа бетинде 242 тонна кылдыр күтсөткен, оон улам-мындан күтүгө планын амыр 113 тонна сүтү саар артылган болган.

Төрөн чуртка улам-на хей болган эки шынарлыг эгити белекээрине организация чамдык хемчеглерин база чоруткан. Оон түнелинде эгит саарынын чыл планын чедишкннерни күтсөткен. Ажилында дуржулажыны быжыглавышаан, 1963 чылдын бирги кварталында саары-биле семиртилгеге кирген 141 хаанын болгаш 140 шарыктын амы хонукта немелде деңизин белик көргүзүп илередип турар.

Колхоз бо чылын хой бүрүзүгө оонаштыр 2300 грамм дүктү киргизип алган, а чамдык малчынынын көргүзүп оон-даа белик. Чижээ, Максим Могун 1074 хонун бюрозунденне 3700 грамм дүктү киргизген. Мында чедишкннерин түнелинде күтүгө дүк белекээр хулаагези амыр күтсөткен, херек кырында 170 центнер дүктү саткан.

Чайын эки семирткен, кымын хур чаш ашкан малдын чаш төд-даа боткур, продуктулу-даа белик болур. Кышка белекелди мурунку кайы-даа чылдардан дээр организастаан. Сүт-бараан фермаларында

болгаш хой ажилынын бригадаларында мал чеминин кулавыры чегчир.

Кудукта эш Мангенин бригада төрүндө узуну 92 метр, дооразы 10 метр чаа хой калжазын туткан, малчынынга элпн каш чурталга бажынынын кылган, таарымчалыг дөрөөн кызыл булуңда библиотекка аймадап турар. Эш Серен-Доржунун улуртканы Хадын бригаданында база чугула тулгуларын ажилдакчылар кирген.

ССРЭ-нин Дээди Советинин ийги сессиязынын материалдарын, сессията Никита Сергеевич Хрущевтин «Делегейини амы байдалы болгаш Совет Эвилелинин даштыкы полтиказы» деп илеткелдин колхозтун ажил-ишчилерин, малчыныр калбак таныжып, делегейге быжыг тайбынын төрөө дээр каш дапыр күженишкннерин ажилдакчылар илередип турар.

Нинтиянын малын менди болгаш хур кыштагаларында ажил-иш улам хайныккан. Бо чылын тарып боозаткан коданнарда хойнун бажыкылы оолдап эгелер берген. Хадын бригаданында баштайгы үш хүннерде белин чус ажил хой төрөө. Бирги бригаданын малчыны эш Сангыстаанын коданында төртүр 400 ажил хой бар, оон ийи хүн 36 хей төрөө.

Бо хүннерде чүгө шээр мал эвес, инек база бызаалап эгелзөн. Ажаала, чемгерилге эки тургустунганын-дан Даштын-Тей фермазында чаа төрөөн инектерин сүдү-даа албек, бызаалары-даа менди, эки дортуп турар.

Изин-биле деткип тур мен

ССРЭ-нин Дээди Советинин адыгы чымынын ийги сессиязынга ССРЭ-нин Министрлер Чөвүленинин даргазы эш Н. С. Хрущевтин кылган «Делегейини амы байдалы болгаш ССРЭ-нин даштыкы полтиказы» деп илеткелдин изин-биле деткип тур мен. Бүгү делегейге тайбын дээр Совет чазактын кылмып турар бүгү хемчеглери кончуг шы.

Чазамын чорутуп турар хемчеглеринге хары кылдыр ийи дапыр күженишкннерин-биле ажилдакчы мен. Биске тайбын кол чүүл болур. Тайбын күш-ажылды күзөөр бис.

С. САНДАН.

Кызыл хоорай.

Нара-Хаантын малчынырында

Нара-Хаан салбыр Танды районун «Тинделге» совхозунун мал ажилдыг чери. Ам үдө Нара-Хаантын малчыныны СЭКП ТК-нин ноябрь Пленумунун материалдарын таныжып турар.

Чоокта чаа малчынын боттарынын ажил-ишин чугаалажып, СЭКП ТК-нин ноябрь Пленумунун доктаалын таныжып турган үдө олар 1963 чылда улам эки ажилдакчы, хойнун чаш төдүн бурун камгалап алырын хулаагезинер, Хойжу Сал-

чак Бүрүей келир чылын болуун коданында төртүр 400 хойлан 403 хураганын, хой бүрүзүндө 2 кг дүктү алырын хулаагезин. Ол мч-каш Салчак Байыр-оол каларып турар 382 хойларынын хураганынын бурун камгалап алыр болгаш хой бүрүзүндө 2 кг дүктү киргип амыр мен деп хулаагезин алган, өске хойжыларын социалисттик чарышка кылгырган.

О. ЕНДАН.

ШАХТЁРЛАРНЫҢ БАЗА БИР РЕКОРДУ

«Тыва даг-дугу» комбинаттын түдүндө ажилдап турар Михаил Сарыгларнын баштааны дашчылар бригаданы бодунуң эки ажилы-биле ында алдаржып турар. Ылаңгыя ноябрьның түдүг талазы-биле планын бригада 1117 хуу кылдыр күтсөткен. Амы үдө бригада амыдырал хандырылажынын бажынынын ханазын түдүп турар.

ЧУРУКТА: дашчыларнын бригадир М. Сарыглар. Фото В. Лутковтуу.

Маадырлар сесерлиинге болган митинг

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). «Новосибирсктин алгачкы-биле байыр чедирип тур мен. Кузнецк районун болгаш хемчир даштын бүрүн бүдүрүлгезинде хонга алыр дугайында сажы салымшынын кандыг-да аны-биле салынар... Совнарком чөвүленинин даргазы Ленин».

Бо телеграмма болза 43 чыл мурунунда Революстун шериг чөвүленинин турганы Омскте Москвадан шуут чамчыттыгын турган. Оон боор чеме-даа чыл эркен болза, ол хүннерин алдары өшкөй турар...

Ол кайтамчы хүн-биле холбаштыр революциянын маадырларынын сесерлиинг митинг болган. Новосибирсктин бүдүрүлгелеринин, албан

черлеринин, дээди өөредилге черлеринин болгаш школаларыннын төлөлекчилери митингге келген. Сибирге Совет эрге-чатырганын тинделген дээр амы-тыннын хайыра-лазайн дайындажып турган кижилер көрүгө олар чечектерин салган.

Бешки шеригиниң кезектеринин колчактардан чооктамын бичин Но-во-Николаевск ам миллион чурттакчылыг улуг хоорай болуп турган. Ол дегем крайынч улетирүүнүң, културазынын болгаш эртемнинин төвү. Ол дугайын хоорайын хосталан хоочун дайынчылар-даа база ол мч-каш Новосибирсктин амыктарынын төлөлекчилери-даа чоргаарал-барскинин бүдүрүлгелеринин, албан

Бирги агрегат ажилгалга кирер

БУРГАН-ТЮБЕ (Таджик ССР). (СЭТА). Ортаагы Азияда Вахш кемеде эң улуг ГЭС-тин тулгузулар болгаш монтажниктери күш-ажылын улуг тийгелгени чеди алган: 35,5 муу киловатт күчүлүг баштайгы турбоагрегатты аштеп тургузарын доос-кан.

Чоокку хүннерде ажилгалга кирер ийги агрегатты тургузуп эгелзөн. 200 муу киловатт күчүлүг ГЭС ажилгалга киреринге чооктулап турар. Оон баштайгы ийи агрегаттары үлгүлүп тогун удаас бээр.

СӨӨЛГУШАКТА МАНОЛИС ГЛЕЗОСТУ ХОСТААН

АФИНЫ. (СЭТА). Келдерел көргүзүп дугайында хаанын үндүрген чарлырын багура Грециянын национал маадыры Манолис Глезошту Афинин «Аверро» дээр кара бажынында хосталган декабрь 15-те билине берген. Глезош ам-даа бир чыл кара бажында олурар ужурулук турган.

Глезоштун хосталганы — грек улустун, бүгү делегейин чагай күзөлдиг кижилеринин улуг тийгелгези болур.

БЕРЛИН. (СЭТА). Кара бажында хосталып унган, Грециянын национал маадыры Манолис Глезош АДИ агентилегинин корреспондентинге дараазында меделгелди кылган: «Грек демократтары камгалаар дээр боттарынын үнүн көдүрүп үндүрген совет улуска болгаш бүгү делегейге чагай сеткилдиг кижилерге чүркетип ханымын байырымны дамчыдырын хамыктын мурунунда күзеп тур мен. Мен хостаар

ле мээр хосталып үнеримге дуза-лаан делегейин бүгү демократтыг күштеринге өөрүп четтирдим».

АФИНЫ. (СЭТА). СЭТА-нын корреспондентиз Абламовтун дамчылып турары болза:

Кара бажында хосталган соонда дораан-на национал маадыр Манолис Глезош «Правданың» болгаш СЭТА-нын корреспондентилегинге дараазында меделгелди кылган: «Грек демократтары камгалаар дээр боттарынын үнүн көдүрүп үндүрген совет улуска болгаш бүгү делегейге чагай сеткилдиг кижилерге чүркетип ханымын байырымны дамчыдырын хамыктын мурунунда күзеп тур мен. Мен хостаар

болгаш Грецияда өске-даа бүгү полтиктиг хоруттагыларын хостаар дээр совет кижилеринин көдүрүп үнүгени демократия, ажилын чондарын амыдыралчы эртелери, тайбын болгаш бүгү улустар-биле найраал дээр бистин улустун чептүг демиселге эл-сеткил каттыштырылажынын болгаш ону деткезенин илергелгезинин кылдыр көрүп тур мен. Күш-ажылга, чаа амыдыралдык тулушкунунга болгаш бистин планетавыска тайбын дээр демиселге чаа-чаа чедишкннерин совет кижилерге күзеп тур мен».

Глезош омак-сергек, кара бажында олурган чыдары оң күзө-соруу, дайынчы уула-бодалын сый шаап шыдааган.

АФИНЫ. (СЭТА). Чөөн үзөлдиг чатыс айл демократтыг партиянын (ЗДА) декабрь 14-те доозулган ийги сьездинде Манолис Глезошту административтик комитеттин — партиянын улуртуктуу органынын кижигүгүнө чатыс үн-биле сонган.

Партиянын административтик комитетинин чаа составына шуңу 85 кижигүгүн болгаш кандидаттар кирген.

ЗДА-нын даргазына Пасалидисти чатыс үн-биле катан сонган.

Техниктиг мергежил дээш

Механизаторларнын бүтүн-ини өөредилгеге — колхозка механизатор кадрларын четкир кылдыр белекел алырынга эң-не таарымчалыг дээрин Биш-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозунун ажил-ишчилери эки медресе билеп турар. Бо чугула ажил ында организация эгелзөн. Механизаторларнын калбак мергежилгеге өөренип алырын күзөөнөр эвээр эвес. Колхоз төвүндө организациястаттын ындыг бөлүмдө 18 киж өөренип турар. Бо өөредилгеге колхозтун анык-бүрү мергежилдик кижилери хаара туттунган. Ында Туран сүт-бараан фермазынын аныктырын-даа, колхозтун төп шиминде ажилдап турар херөө-жен колхозчуларын-даа, колхозтун агроному эш Ионниковту-даа парта артында олуртупкан, өөренип турарын көрүп болур.

Төртөлүктүг билиглерин бээр болгаш практиктиг кичааларын эртеринге байлак дуржулажыг механизаторлар бо ажил-агыйда четкир. Күстү дүжүт ажаал алымынын үзүндө колхозтун дээр механизаторлары Ийин алышкыларын ат-сураа бистин республикага негээрзөн. Амы үдө оларын бирөөн — Иван Григорьевич Ийин ук бөлүмдө техниктиг кичааларын чедишкннерин башкалп турар.

О. НАМЧИЛАН.

ВЛКСМ ТК-нын Пленуму ажилын дооскан

С. П. Павловтун «СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун түнелери болгаш ВЛКСМ-нин сорулгалары» деп илеткелдин ВЛКСМ ТК-нын ийги пленумунга чугаалажып көрүп декабрь 15-те үргүлүп турган.

ВЛКСМ ТК-нын бирги секретары С. П. Павлов түнел чүгө чугаалаан.

ВЛКСМ ТК-нын ийги пленуму «СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун түнелдеринин болгаш ВЛКСМ-нин сорулгаларын дугайында» доктаалды бир үн-биле хулаап алган. ВЛКСМ ТК-нын пленуму организацияны алтыргыларын көргөн. ВЛКСМ ТК-нын секретары болгаш бюро кижигүгүн эш Ю. В. Торсуевтин пленум сонган. Партия ажилыне шилчегин-биле холбаштыр эш Брусины ВЛКСМ ТК-нын бюрозунун кижигүгүнө кандидат хулаагезинден пленум хосталган.

Эш Ю. П. Беловту ВЛКСМ ТК-нын бюро кижигүгүнө кандидаттан кижигүгүнө шилчиген.

ВЛКСМ ТК-нын бюрозунун кижигүгүн кандидатына эш Ю. Н. Вертекону пленум сонган. Эш Л. В. Выхосту ВЛКСМ ТК-нын кижигүгүнө кандидаттан кижигүгүн кылдыр пленум шилчиген. ВЛКСМ ТК-нын пленуму бодунун ажилын дооскан.

МАЛЧЫНАРГА ШӨФ

«Барлык совхозтун комсомолчулары болгаш аныктары малчынырга шөф ажилын чатыс эвес улаа организациястат турар. Шыра-Булакка малчын Маадырнын коданыга шөф эки эркен».

Комсомол организациязынын секретары эш Хомог-оолдун улурткан бригадасы ийи званого үстүп алган, 500 хой калжазынын көрөгенин бурун арыглаш, девишкннери аштан берген.

Х. ЧЫРТАК-ООЛ.

ПАРТИЙНИ
АМЫДРАЛ

Кол чуул—бүдүрүлгени тодаргай удуртуру

(СЭКП Кызыл хооркомунун пленумундан)

Бүгүн чылым декабрь 13-те СЭКП-нин Кызыл хооркомунун калбак актив киришкен 7-ги пленуму болуп өттү. Партия аймакчылары, аймак-айылдар уюруучулары, үлөтүрүп болгон туугуну мурнакчылары СЭКП хооркомунун бирги секретары эш Н. Т. Киселевтин СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун түнөөдөр болгон хоорайын партия организационун сорулгалары деп илеткели динан, чугаалашканар. Кызыл хоорайын аймакчы чоноры СЭКП ТК-нын Пленумунун шитирлерин бүтү совет ууус-биле бир дөмөй, аажок сеткил ханып ужуражып, ууус аймак-агылынга партия-жи уурутулган аде тургузар талазы-биле мыда айткан хемчегелери ичин-биле чүтүлдүтүпүп хуулоп алганар деп ол чугаалаан.

Илеткели болгон пленумга чүве чугаалаанар хоорайын аймакчы чонорунун күш-аймакчы чедикши-нирин демделеп турганар. Хоорайда 19 бүдүрүлгелерин шитинден 17-чи чеди чылым баштайгы дөт чыдарынын оналдаларын күтүшкөннөр. Чеди чылым дөтүк чы-лы—1962 чылда хоорайын бүдүрүлгелеринин үлөтүрүп продукцияны бүдүрүп үндүрери 1959 чылга бо-ларга 80 ажыг хуу эер. Олар бо чылым 11 айларын план-бы 108,9 хуу күтүскөн болгон бүтүрүлгелерин бүдүрүпүп 11 хуу бедиктен.

Индиг болза-даа бир эвес үлөтүрүп бүдүрүлгө чөдөрлөдө партия организационун, аймак-айылдарын уурутуучуларын бар бүдүрүлгө күш-терин чөп ажалар, планларын күтүшкөннөр шитиктиг чөтөстөрүн өй-шаанда чыдалып, социалист чарышты боттуп уурутуп, күш-аймакчыны бүдүрүпүпүп бедиктери дөш демсөөдө аки чөтүткан болза, планнар күтүскөдө өн-даа аки, улам хөй продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар ийик деп илеткели болгон санал бергенер чугаалаан.

Ууус аймак-агылынын каныг-даа алдырмача партияны уурутулган өдө тургузар дөргө партия организационун бүдүрүлгө, аймакчылар, мындагы коммунист бүдүрүлгө негедени бедиктен турар, уурутуучуларын бедик илейгич чөтүккө, коммунист моральга, күрөчкөнө, партиянын сагыла-чурууну шыгыны салгыр чөтүккө кижилерин аки-жиктен турар уурутуу дөш ол. Уурутулган аки арга-дуражалыг, илеткелиг, болуна дааскан аймак-хөтөк ийилер болгон аана ики кижилерин тургузар өргөжөк чугу-ла. Аймакчы кижилерин негедө-хөтөгөлиг бедикс, оларны дуажа, каржы-донгун аажылаар, амыл-ралдан хөтүлүп калган, өргө бөү-биле аймакчы кижилерин ууруту-ла тургузсар хөтөк чөк. Бо дуга-йыл боттарынын саналыга СЭКП хооркомунун штаттан дашкаар парт-комиссиянын даргазы эш Ф. М.

Кузьмин, «Тыва тууду» комбинатында партия өдө организационун сөк-ретары эш М. Каленцова чугаалаанар.

«Тыва тууду» трезинде партком секретары эш М. Емельянов тууду материалдарын, мыагыла демир-бетон кымыларын бүдүрүп бүдүрүлгө-лөрин улам болзаабыраггайдыларын өргөжөк чугулаан. Тууду планнар, төлөккөдөр албан чөтө-лөрин, автотранспорттун ажилын экижидерин, тууду-жууларын мате-риалдыг, культурулгө негеделерин хандырарына кичээлгеи диндыларын айткан. Туудуны кымырда ону кыдыртып турар болгон кымыл ту-рар чөтөдөр келер үеде аана чурт-таар, аймакчы кижилерге бүтү таа-рымчалыг байлаларын тургузар, шымарын экижидер дөш харымса-галы бедикер чөтүк чугула. Тууду трезинде ам кымыл турар чамдык туудуларын да каналацияга хөтөк материалдар чөтүлгөн оларын аймак-чалга кийеринин дөтөткан ху-сазы үстүп турар.

Кымылдын тууду-зу-дунун кү-жүн улааттырар, уууг хөтөккөдө демир-бетон кымыларын бүдүрүп демир-бетон заводун Кызылга дү-гөн тууду агадөдөрүн чугулаан пленумун киржикчилери айткан.

Хоорайда аш-чөм бүдүрүлгө-лөринде контролдуу кошпак тур-густунананан бүдүрүп турар аш-чөм продуктуларын шымары багыт болуп турарын дугайыл бо-луп саналыга хоорайын сазыг инспекциянын начальнигы эш В. Балакина чугаалаан. Кымылдын ко-боза, сүт, алаб, пиво заводтары про-дуктулар бүдүрүп үндүрөдө күрөчө-нин дөтөткан стандартын үрөп турар, чамдык таваарлардаа кичи ажагыла болбас багай шымарыг чөтөстөр кымыл үндүрүп турар, ми-чаарга сазыг организационун мы-ндыг продуктуларын хыналда чөкө-ап, сазып турар. Горно баштаар чө-ри сазыгмы калдар-биле аймакчы сула тургустунанан чамдык ак-сет-кидиг эвес сазыгмылар багай шы-марыг аш-чөмнө аки шымарыг кыдыр садып, сазып алымыларын негедөсүр турар чүтөдөр бар болуп турар.

Хоорайда үлөтүрүп бүдүрүлгө, ту-дуг, сазыг организационун аки аймакчылар автотранспорт партия-нын чөтүмчалыг аймакчыларын даа хамарашар. Мычаарга автотранспорттун чөтүмчалыг аймак-чыларга оруктар уууг ууру-дуу-лыг. Индиг болза-даа Кымылдын болуна-даа, ону кымылгарында-даа оруктарын байдалы конугат багай. Хоорайда аймакчылар АТК-лар коллективтеринде коммунист бөү-биле ажагылап, чурттал, өөрөнч ту-рар бригадаларын, тус-тус аймак-дакчыларын саны хун бүрү улам көрүдүр турар. Оларын ортузунга партия-политиктиг ажагыла ам-даа улам күштөдөрү негеттинип

турар. Бо дугайыл Кымылдын пасо-жирер АТК-ында мөстөк харазы эш Н. Чернышев бөдүнүн саналыга чугаалаан.

Кымылдың пиво заводунун дирек-тору эш А. Афанасьев бөдүнүн са-налыга республиканын болгон хө-райын план органы ууус аймак-агылынын хөтүмчалыг планнарда дөргөдөдөдө хирезин барымала-вай кымыл турар тегулаангай прак-тиказын шитүмчүлөс. Ол чөтүк бү-дүрүлгөлөргө бүдүрүлгө күштерин, аймакчы күжүн, аймак төлөвиринин фондуун таарымчалыг ажагыларын-га уууг бергедөшкөннөрүн тава-рымштырып турар. Он ийил бүдүр-гөн продукцияны өй-шаанда сайгарары-га ол чөтүк уууг шитүмчүлөшкөннөр боодуруп турар. Заводтун бүдүр-гөн продукцияны сазыг организаци-он чөтөг чөдирип, сазып сайгар-арын конугат багай организастап ту-рарын оратор база шыгыны дем-дөс.

Республиканын наймысалында капитал тууду-дун хөтөк экижидер пленумга илеткели болгон са-нал бергенер шын демделгеннөр. Сөөлү чылдарда хоорайда хөй ту-дугларын ажагылаа кийрилгөн.

Индиг-даа болза хоорайын эки-номиканын хөтүмчалыг, чурт-таакы чонорун негеделерин ол мракта хандырбай турар деп хоор-куссом даргазы эш С. Х. Красный бөдүнүн саналыга чугаалаан. «Ты-ва тууду» трезинде болгон «Ком-мунал тууду» черинин туудуны кы-мыл тууарында бар уууг чөтөс-терин, күш-аймакчы шын эвес ор-ганизастап турарын, чуртталга ба-жыпарын төлөккөдө аки өртүр биче хөтөккөдө комитеталарыг кы-дыр кымыл тууарын ол шитүмчүлөс. Он ийил оратор республиканын че-риинин шитүмчалыг уууг алаб чөтө-лөрин, шитүмчалыг тууду конугат эвөш чөтүк тууарына уууг бо-лурун план органын чөтөсүр деп демделген. Бичи уруугар асанын-га негедө хоорайда аажок уууг. Ол-ла хиреде 1963 чылда Кызылга уруугар асанын тууарын курлаан ууус аймак-агылы планында көрөсөн.

Он ийил ВЛКСМ хооркомунун бирги секретары эш Ю. Пунинен, Кымылдын автосеткеге заводунун директору эш Самойленко, СЭКП хооркомунун секретары эш В. В. Добрымысов олар база санал бер-генер.

Пленум СЭКП Тыва өбкомунун секретары эш А. В. Анкудинов база чүве чугаалаан.

Ууус аймак-агылынга партияны уурутулган өдө тургузар талазы-биле СЭКП ТК-нын аймакчы кымыл хөтөкчелерин СЭКП-нин Кызыл хоор-комунун пленуму бир өй-сетки-биле хуулоп алган. СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шитирлерин аймак-чалга чедикшигин ботандырарын-че угаланга хөтөкчелерин айткан доктаалды пленум хуулоп алган.

ЧЕДИ ТУДУЛАРЫНДА

Б Ы Ж Ы Г Н А Й Ы Р А Л

Кандыг-даа кижилер аймакчал тургаш, бергелерин көрүп-даа, ону амыл тилеп-даа тургаш танымар бол-гай. Чаа тууду-дун дашчылары база ымыг. Ол дөргө, «Тыва аял-дугу» комбинатын туудуна амылдап турар Эрес-өл Кунгутет, Ыстан-өл Оормак болгон мастер Борис Жданов олар-дыр. Олар уруулчу дур-

жулганын солчуп, бот-боттарына дуулажып турар-лар. Он ужурунда олар мурнакчылар болуп турар.

ЧУРУНТА (солгай таладан ол таламе): З. Кужу-рет, Б. Жданов болгон Б. Оормак.

Фото В. Лутивуу.

Өөредилге, ажыл

«Тыва аял-дугу» комбинатын ту-дунун № 1 тууду участогунда Сте-пан Мокруштын бригадында эки-номик өөренирнин өгө бөлүмү бо-луп өөредилгенин бо чылым өс-төсү 10-дан эгелеп чөтүткан. Ук бөлүм амаг чөдир алды ууаа ки-чээлде болгон «коммунизм—бис-тик өчөс-сорууга», «коммунизм-ин материал-техниктиг баазанын тургузарына бүдүрүлгенин рөзю», «бистик бүдүрүлгелерин перспек-тив» дөш өн-даа өскө темаларга өрткөдөн. Кичээлдер өөредилге программанын бөтүлгө, дини-чак-чарын күдөин барымдалап, бри-гаданын ажагы-биле дөшөшүлүп турар.

СЭКП Төп Комитетинин ноябрь Пленумунун материалдарын тааны-шкан болгон бо чылым төнчүлөп чөдир каныг-каныг аймакчылар кымыл дугайында бригада социалис-

тик хуулаалгелерин алган. Хуулаал-де айткы турары болза: бригада-нын амаг үеде ажагылап турар че-ринге ийи бригада ажагылап турган болза, чангыс бригада ажагылап, 90 метр узун дуртут бетон салдырм-декабрь 20—25-те доозар, өн ажа-чээлде болгон «коммунизм—бис-тик өчөс-сорууга», «коммунизм-ин материал-техниктиг баазанын тургузарына бүдүрүлгенин рөзю», «бистик бүдүрүлгелерин перспек-тив» дөш өн-даа өскө темаларга өрткөдөн. Кичээлдер өөредилге программанын бөтүлгө, дини-чак-чарын күдөин барымдалап, бри-гаданын ажагы-биле дөшөшүлүп турар.

Амаг үеде С. Мокруштын бри-гаданын коммунист күш-ажагылап бригадамы деп атты чөдип алыр дөш демсөөкчү турар. Ук бригада он-табыр аял-дугу планын 105 хуу, ноябрь айда—143 хуу күтүсөдүп ту-рар.

Бригаданын составында он алды кичи бар. Айткы турар кичээлдер чыдалган чөк келбейн турар кичи чөк. Кичээлдерге 12-ден ажагы эвөс

кижилер өлүржүп турар. Кичээлдер-нин организастыг чөтүр турарын база бир кол үндөдөн болза, бригадир эш Мокруш бөдү брига-да кичи-терин өөредилгеге аки ор-ганизастап турарында. Бөлүмүн дини-чакчылары билиг болгон намы-хар талазы-биле мыда кымылгы болуп турар. Чижээ, билиг талазы-биле 4-тен 10-га чөдир класс доскан ки-жилер бар. Нэлин талазы-биле 19-тан 50 хар чөдир намыгы кичи-лер бар. Билиг болгон намы тала-зы-биле мындагы аламылдыг чө-түк кичээлди чөдөрүлгө болгон ажагылаарына уууг шитик бол-байн турар, ол дөргө дини-чак-чарын бот-идекейлигинден, бот-боттарына дуулажып турарында чөдип алдынып турар.

В. САМБА,
бөлүмүнүн пропагандачи.

Чаа чылдың тудуунга

Чөөн-Хемчик районда «Бол-шевик» кедээ ажыл-агы артели-нин тууду материалдары бөлет-көөр кол чөдөр Ханы-Кара Сугда ажыл-иш хайыккан. Тайганын ханымында балы, хирезин бол-гон «Найрал» деп моторун ши-мэни дагылар өртөдөн орай ке-жээге чөдир улажып турар.

Чаа чылдың туудуна бригада 3500 кубометр ышты февральда чөдир бүтүрүп бөлеткеп алырын ху-лаалган. Эвөлөр арзында со-циалист чарыштыг ажагылап турар. Ажыл-иштин тууду-жуулар кал-ла хунер иштинде 350 кубометр ышты бөлеткөн болгон 280 кубометрин машина орууна чөдирип, 40 ажыг кубометрин тууду шөдөрүндө өөртүп алган.

Бригаданын журтунда уууг сорулгалар бар. Олар 20 турттал-га бажыныга, 300 баш саар инекке, 1000 хойга калжаларын база өскө-даа туудуларын кымы-ры көрдүгөн.

Ажылдык баштайгы хунерин-ден эгелешип тууду-жуулар арзын-га социалист чарышты органи-застаан. Он бирги түнөдөн үн-дүргөн. Оормак Шейбектин уурутканы ыш өөртүрү эвөлөгө колхоз баштаар черинин болгон партия организационун шитир-чир Кызыл туугун база ажа-шаналыг тыгымсан. Дараанында түпнөдө бирги чөд дөш Донгак Мачын-оолдун кезикчилер эвө-нозу шитик ажагылап кийри-кен.

Найрал деп мотордуг хирезин башкычы Ковалыг Эрес-өл хунде 40 кубометр ыш ке-лөр турган 60 кубометр чөдир, малактыг ажагылап турар. ыш кезикчилер Сат Калчан-Көк, Куулар Көмү, Монгуш Кечил-оол, аял-биле ыш өөртүрүлгөдөн Дон-гак Сандын, Ковалыг Кечил-оол оларын кымылгы ажагылап ба-за демделгөсү хөтөк.

Попар Куулар Салык тууду-жу-ларга амакын чөдөр чөтүрү чөдир өй-шаанда бөлеткеп, оларга ма-таттырып турар.

Партия организационун бри-гадада бижикчилер агитатору эш Лопсан бөлеткечилерин кымыл ажагылап хун-бүр түнөп, мур-накчыларын клеретипкан, ажа-га шитиктиг чүтөдөр агит-листокка шитүмчүлөп турар. Ол чөтүк күш-ажагылап бүдүрүчү-лүүн улам бедик турар. Ол мыкш эш Л. Лопсан тууду-жу-ларга СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун шитирлерин өөртүрү-шкан, ССР-нын Дөдө Советинин ийги сезилсизин материал-дарын тааныштырып турар.

Н. ХЕРТЕК.

Күүсөкөмнүн организастааны-биле

ТЭЗЛД (Телефон-биле). СЭКП Төп Комитетинин ноябрь Пленумунун шитирлерин ботандырарында, Бай-Тала район Советинин куусөк-чи комитети чамдык хөтөкчелерин чө-рүлүп турар.

Райкуусөкөмнүн кидистер эрге-лекчилерин кирешени кедээ Со-веттер даргаларын чөтөк болгон ийи хонус семинарына шитү 23 кичи өлүржүп өрткөн. Пленумунун материалдарын чөтө калба-биле та-ныштырар, аймак-агыга Советтерин уурутулган, организастаалыг ажагылап экижидер талазы-биле бол-

ган лекцияларын семинарыг кир-жикчилер уууг кичээлгеи дини-чак-чарын.

Семинарын түнөдөдө дуржу-ла солчулаанын чөтөдө хуулаа содуу өрткөн. 1962 кедээ ажа-гылы чымында «Мурнакчы» колхоз багай эвөс көргүзүлгөдөн болгон Шуй кедээ Советтин даргазы эш Чамый тодаргай фактыларга киргүсөн. Организастаалыг ажагылап алаан экижидерин Төдө кедээ Со-веттин даргазы эш Чамый база демделген.

Чөтөдө хуулаан киржикчилер-ини күтөөдөн бөтүрүп райо баштаар черинин даргазы эш Чамый-оолдун бөдөдөдө база организастаан. Совет сазыгын культурум, он чөтө ба-разан болушкуну дөш алынган хөтөкчелерин түнөдөдө ажагыла чамдык чедикшигин барын ол ай-тыган. Ферма, бригада болгон мы-тагалар өрткөн сазыглар аргын кал-барырын, Кара-Хөлчө хөтөдөдө ба-разаны сөртүрүн экижидерин эш Чамый-оол демделген.

ССРЭ-ГЕ КОММУНИЗМ ТУРГУЗУШКУНУ БОЛГАШ КӨДӨ АЖЫЛ-АГЫНЫН ХӨГЖҮЛДӨН

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелдеринин болгон чугааларынын үшкү томун

Бүрүеня политиктиг лите-ратура талазы-биле ном үндүрү-чери Н. С. Хрущевтун илетке-лдеринин болгон чугааларынын үшкү томун «ССРЭ-ге комму-низм тургузушкуну болгон ажа-гылынын хөтүмчалыг» деп аттыг кыдыр пардан үндүр-гөн. Инда 1958 чылдын январь-дан 1959 чылдын майга чөдир он кылган илеткелдерин, чугаа-лар болгон беседалары кир-гилан.

Ол үе-чаада колхоз тургу-зушкуну улам ийил хөтөдө-ринде кол чугула чүтө болза ма-шина-трактор станцияларын эде организастаан болгон. Ушкү томда 1958 чылдын март 27-де ССРЭ-нин Дөдө Советинин сессиясында Н. С. Хрущевтун «Колхоз тургузушкуну улам ийил хөтөдөдөдө болгон ма-шина-трактор станцияларын эде организастаан дугайында» тезис-терин база илеткелди нарып турар. 1953 чылдын сөүдөдө мыда хөй обласстар, крайлар бо-лгон республикалар таара, эвт, сүт болгон кедээ аймак-агынын өскө-даа продуктуларын бүдүр-гөн кыдыр талазы-биле уууг чедикшигин дөш чазыгын бедик шааналарын алгылаан.

СЭКП-нин Курск өбкомуну болгон обласкөмнүн, партия-нын Киев өбкомуну болгон об-

куусөкөмнүн, СЭКП-нин Смоленск өбкомуну болгон обласкөмнүн, СЭКП-нин Рязань өбкомуну болгон обласкөмнүн, СЭКП-нин Тульск өбкомуну болгон обласкөмнүн, СЭКП-нин Ростов өбкомуну болгон обласкөмнүн, партиянын Ставрополь крайкомуну болгон крайкөмнүн, партиянын Краснодар крайкомуну болгон крайкөмнүн, Украинанын Компартия-зынын Төп Комитетинин, Украин ССР-нин Дөдө Советинин Президиумун болгон Министрлер Чөдөдөдөдө, ук обласстар, крайлар болгон республикаларга Ленин орденин тыгымчалыга турас-кааткан хуулааларына Н. С. Хру-щевтун чугааларын ол томда нарылаан. Н. С. Хрущевтун 1958 чылдын июль 17-де СЭКП ТК-нын Пленумунга «МТС-терге ажагылаан дөш мыаалы төлөсү-төдөрүн болгон натура төлө-вирин солур дугайында, кедээ аймак-агыг продуктуларын өрт-төнчө болгон бөлеткеддерин бөдөдөдөдө чөтүмчүлөп дугайында» илеткелдерин, 1958 чылдын декабрь 15-те СЭКП ТК-нын Пленумунга «Сөөлүг беш чылдарда кедээ аймак-агынын хөтүмчалыгын түнөдөдөдө болгон кедээ аймак-агыг продук-туларын бүдүрүн улам ийил у-гаттырылган сорулгалары» деп илеткелдин, ол мыкш Совет Эв-лелинин Коммунист партия-нын элчег чөк ХХI съездинге

«1959—1965 чылдарда ССРЭ-ге ууус аймак-агынын хөтүмчалыгын контрол чугааларынын дугайында» илеткелдине матери-алдарын ол-ла томда нарып тур-ар.

Ушкү томда 1958 чылдын ян-варь 25-те Москва обласстын кедээ аймак-агы аймакчыларын чөтөдө хуулаага болгон обласкөмнүн колхозтарына болгон обласкөмнүн аял, сүт бүдүрүн көү-дөдөрүн талазы-биле сорул-галар дугайында Н. С. Хрущевтун чугаалы, 1958 чылдын февраль 19-та Москва болуп өрткөн хө-төкчелерин Бүтү-эндел чөтөдө хуулаага совет хөвө ажагыла улам ийил хөтөдөр дугайында он чугаалын, Курск обласстын Хомутск районун Калининга суру-нуу колхозчулары-биле бесед-азын улам ийил хөтөдөрүн айттырылган талазы-биле Н. С. Хрущевтун оон-даа өскө чугааларын кирген.

Эш Н. С. Хрущевтун үшкү томда чыгынган илеткелдеринде болгон чугааларында кедээ аймак-агы мурнакчыларын, мурнакчы колхозтар, совхозтар-нын байлак дуржулганын чырыг-тыгын, социалист кедээ аймак-агыг тургузушкуну чугула айттырылган талазы-биле ха-ны теоретиктиг болгон практи-ка түнөдөдө кылдыган.

Бирги класстан эгелеп уруугар бижип эгелеп бөзү чөвө болгонда оларын холууну үжүн чараш болгон өөдир сорулганы канчаар ботандырып турарын мурнакчы башкыларын болгон бөдүнүн дуржулганын даанын, башкылар-биле сүмөдөжкөдөн.

Шын, арыг болгон чараштыр би-жир өөреникчилерин арыг-шөвөр, чуртунуг, өөредилге хөтөдөр эх-терексөөдө камныг кыдыр ки-жилер.

Башкы өөреникчилерин бижирин-ге өөредип эгелешин баштайгы хунеринден эгелеш-ле оларын шын олурунган болгон шын би-жиринге өөредип эгелеш. Он уу-дузанын уууг орус педагог К. Д. Ушинский өөредип чөдөн.

Өөредилге чымынын эгелешин, аг-густ айда-ла, мөң ажагылап ууру-луг 1-ги класстын өөреник уруугар-дын составы-биле таныжып эгелеш-мен. Ол сорула-биле өөреникчү бү-рүрүнүг бажыныга барып, оларын амылдар-чурулгалары-биле таныш-тылаан. Чүве бижиринге өөредип турган ба дөдөрүн баш бурунгаар би-лип алыры чугула. Школа өөрени-чи белеп болгон дөш уруугарын чө-вө бижиринге өөредип турган ажа-мелер болгон чөк тургулаар. Бо чы-лым мөң класстын өөреник уурулуг 34 өөреникчилер чангыс-да ки-жи чөвө бижип бедик болгон.

Өөредилге чымынын эгелешин-де өөреникчинин школа канчаар бө-леткелерин ала-нелерге таныштырган мен. А он сонда баштайгы ала-не хуулаалды бирги класкынын бөү-лүн дерип өөреникчү чугула кичээ-лдерин сазырын оларга сүмөдөдө. Чүдө дөргө, өөреникчиге тааржыр-чөт, сазыгын сазып бөри чараш-тыр бижиринге, школа чымын да-мыда чугула рөзю билаар. Өөре-дикчиге чөвө бижир столу ары-силг, солгай талаалында чырык-чөк турар уурулуг. Столду кы-рынга солд, азы арыг сазып са-зырында аныда, бажына аймак-даар чымык бижиринге карандан, өнүг карандаштар, бөдүк шил, 11 дугаарыг демир-жүк бажы, де-мир-жүк болгон өскө-даа чүтөдөр бедиктеп алыры чугула.

Бирги класкылар-биле бөштөй-кичээл. Оларга сазырына үлөп бергеш, киж бурзу-ле шыдаар чу-везин орта чүрүрүн сүмөдөдө. Ки-жи бурзу-ле ол сазыгга ылак чу-руктары чуртунган. Орта өөреник-чилерин карандашты канчаар ту-дуп турарын, канчаар бижирин кичээлгеи хайгарар көр. Чамдык уруугар карандашты хөдүн эртп ба-зар, а кандыг-бир чөвө бижиптеп, сазыгын өртүрүп алган балай дөдө

болулаар. Индиг уруугар класка база-ла бар тургулаан.

Ийи дугар хунде класкынын өө-реникчилерин бижирде парта ар-тыга канчаар шын олурун, кар-андашты чөвө бижирде бастап, хөтүт тууду алыр дөдөрүн тайы-лылаан, шитүмчүлөп карандашты тусуп алган, бөдүн чурттар чү-рукташ, оларын өнүг карандаштар-биле чүтө-бүрү кыдыр бөдүлүп эгелеш.

Ол кичээлдерге өөреникчилерин чөвөн өн-чүтүн канчаар ылгап билип ап турарын хайгарарышкан, кымыл, сарыг, көк, жанын, кара, а алаан сөзүлгөдө, хунер өнөр-биле таныштырып. Баштайгы ийи хун-дөдө өөреникчилер мыда-ла кымы-маккай чуртуп, чөвө бижип турган сазынырын мыда-ла кампап тур-ганар. Ийил оларын карандаш-тыл ажагылаарына уууг күтөдөдөдө алгарын эскерип каан мен. Баш-тайгы хундөдө чөвө бижип, чүрү-рунуга хандыкташкан. «Ам-даа би-жир бис бе» деп, менден айтырп турганар. Оларга хундөдө би-жир бис, ам ууаас үжүлгөдө ми-шак, башкылар-биле бир дөмөй ча-раштыр бижип өөрени бөз силер-дөр деп ханылап турган мен.

Сентябрынын 3,4 төндө өө-реникчилер кыдыраштарына бижип эгелеш. Ол үеде өөреникчилерин кыдыраш-биле таныштырып, кандыг шитүмчүлөп бижирин, канчаар би-жирин айткы кириштер. Ийил ки-жирин канчаар ажаарын, на-пканы ажагылаарын бирден бирэ чөк-ка өөреникчилерге билиндирер.

Кы

Тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын Совет Эвилелинин даштыкы политиказынын

Чехословакия

КОЛ ШУГУМУ

ПРАГА. (СЭТА). «Кол шугум — тайбын», «Эш Хрушев бистин алыс кузелин илгерлейдиз», «Совет Эвилели тайбын болгаш найрал даш» — мындай аялдар-биле чехословак солуннар СССР-нин Дээди Советин сессиязынын дашында дини-дугуларын болгаш Н. С. Хрушевтин илгелинге хамаарышкан муруну чүдүлгөн парлап үдүргөн.

Эш Хрушевтин илгелинин ужу-дузасы Совет Эвилелинин болгаш социалисттик системанын кызыга-рындай дашкаар ырак эртин турар дээрин «Руде право» солун дем-дегизди. Эш Хрушев делегейини ам-гы байдалын ханы андазын бер-ген. Амгы үеде кижини төрөлгөткө: тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын бе азы урегекте дийли бе — ши-лишкенин кылпн турда, чүгө-нагыс чүтү — тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын артар апар-тыр дээр-ин ол калжыгызын-даа артык шыгызын-биле демдегизди.

Кариб далайын районунга кри-зистин үезинде тургустуну келген термодолот дайынны аажок улуг айымдыгын салгындиргаш, солунун оон ийи бижээни бааза: чогу-на харын оон ужурунда Совет чазак тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын-нын ленинчип принциптерин чайгы-лыш чокка ууртулга болдуруп ту-руп, коргунчү термодолот хаал-тан бүтү делегейин ол камгалап ал-ган. Кариб далайын районунга кри-зистин таарыштыр шынтыктарын — ол дээрге утаа-шылалыг чоруктуг тилгелдирди.

Чепселешкинини дүжүренин айтырлы шынтыктарына болгаш Германия-биле тайбын кереэни чарарынын мырынай эрегжок чу-гулазын демдегизди. «Руде право» солунун оон ийи бижээни бааза: тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын, тодаргайлаарга, кайы-айлым ху-лооп ап болгу дег компромисстерге үндөйлөш, аяны-бүрү үзө-бөдө-ларын чоккушадарынын чорук-тары дилеп тывары коммунисттин үзө-бөдө-лар-биле бүрү дүшкөн. Марксизм-ленинизм — ханы гуманыг чорук, дайынны болдурушкан, тай-бынны камгалаарынын чүтү — ол дээрге марксизм-ленинизмдин эи ха-рактарлыг утка-шынары-дыр.

Бистин улуусу аш Хрушевтин илгелини Совет чазактын болгаш совет улустун тайбын кужениши-нинирнин чаа шыларангай хере-чизи кылдыр көрүп, апаа байыр че-дирип турар дээрин «Руде Право» бижээ.

Г Д Р

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканын бүтү солун-нары СССР-нин Дээди Советинин Н. С. Хрушевтин илгелини калбаа-биле тайбынлаарын ургучулушпа-шаан.

Тайбын кожа-хелбээ догуннааш-кынын мырынай эрегжок чугула-зынче бүтү кижини төрөлгөткөн Н. С.

Хрушев кыйгырган дээрин «Нейес дейчанд» солун демдегизди. Кариб далайда кризистин ууткааны да-йынны болдурушкан баар органы берген болгаш Совет Эвилелинин даштыкы политиказынын улуг тил-дегизи болганын солун айткан.

Тайбын кожа-хелбээ догуннааш-кынын политиказы дээрге оон апаа-ла чарлап каары эвес, бе дээр-ге ол политиказын боттандырынга тайбынга ымакшылдыг күштерин илгелкейлиг хөдөлүшкенин эрег-жок чугула дээрн ол-дур деп дем-дегизди. «Нейес дейчандын» бижээни: чүгө амдырадан хоор-улган догматиктер — Албанияны Пүш-ажыл партиянын ууртук-чулары ышкан ылдыг догматиктер — тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын-ны хулооп көрүп күзөвөй турар.

Барыин Берлинде байдалды чо-гумчулар дугайында Н. С. Хрушев-тин айткан саяаларын «Нейес дейчанд» солун чугалажышкын-нарга Совет Эвилелинин белеинин бадыткалы, политика талазы-биле утаа-шылалыг болур чоруктуг хере-чизи кылдыр көрүп турар.

Польша

ВАРШАВА. (СЭТА). СССР-нин Дээди Советинин сессиязында Н. С. Хрушевтин илгелини Польшанын ажалчы — чоннары ханымы-биле чүдүлгүзүп турар.

«Трибуна лоду» солунун бижээ-ни: эш Н. С. Хрушев тайбын кожа-хелбээ догуннаашкыннын принци-пин чаа күшүтү-биле хөгжүдүп ба-за үндөйлөш турар-дыр. Ийм-бүрү социал тургузулуг күрүленирин аразында харызааларын ленинчип принциптин хөгжүдүп турар бо до-кументини доктаамал ууртулга бол-дуруп ужурул бис. Куба кризистин соонда баштайгы хүндерде барын талкы ууртукчулар Чөөн болгаш Барыин чүктүн аразында харызаа-ларга эргилденин болуп болурун дугайын чугалажып турганар. Мы-ндай эргилденин болгаш турарын кү-зөвө кижилер эш Хрушевтин деле-гейге таанытырган кожа-хелбээ до-гуннаашкынын ол аажок улуг болгаш илеректик программазын хе-рекке албай барып шыдаас.

Бо документ политиказы болгаш идеолоттуг ужу-дузалыг болуп ту-руп деп, «Слово покоем» солун бижээ. Делегейин ажалчы шик-чээшкенин ийи меделгелеринин идеолоттуг үндөини бо документге салдыган.

Югославия

БЕЛГРАД. (СЭТА). СССР-нин Дээди Совети Совет Эвилелинин да-штыкы политиказын болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүленинин Даргазы Н. С. Хрушевтин илгелини бүрүч-биле дөткөз доктады хулооп ал-ган. Улустар аразында харызаа-лар-ны болгаш делегейин ажалчы

шимчээшкенин чамдык айты-рыларын дугайында чугула чүдүлгө илгелде тайбынлаарын-ган дээрин белград парлагга дем-дегизди. Совет Эвилели-биле найы-ралчы харызааларын быжылаа-рынга болгаш калбарырынга Юго-славиянын бүрүн белеинин дуга-йында ЮФУР-нун президентизи Но-син Броз Титонун меделгелин совет улустун төлөөлери чүдүлгүзүш-күн-биле уткаан дээрин солуннар демдегизди. Президент Титонун чугаазын бүрүн-биле парлавшаан, солуннар ийи чурттарын аразында «болоттуг харызаалар болгаш бугурел тургустуну турар» деп оон сөстөрүн чүдүлгөни эгезинде кийрген.

Югославиянын ажалчы чоннары СССР-нин Дээди Советинин сессия-зында Н. С. Хрушевтин илгелини болгаш Носин Броз Титонун чугаа-зын саягы-сеткиленин улуг ха-нымын-биле хулооп алган. Бо илгелде болгаш чугаа бүтү-ниинин чугалажышкынын чүдүлгү апар-ган. Совет-югослав харызааларын үндөини-биле эжириги чүгө бис-тин чурттарын улустарына эвес, харын бааза бүтү улустарын ара-зында тайбынны болгаш калы ажал-дажыгыны быжылаарынын хөзө-нө ажалчы улуг чүдүлгү бээр — ки-жи бүрүтүнү бодалы ындай.

Бирма

РАНГУН. (СЭТА). СССР-нин Дээди Советинин сессиязында Н. С. Хрушевтин илгелини Бирмага аажок улуг кичээл-биле уткаан. Кол солуннар илгелини допчулаан парлап турар. Радио станциязы бо дини-дугуларын допчулаан даштыкы кийрген.

Тайбынны бирма чөвүленин чингине секретары Такин Ленини СЭТА-нын корреспондентизинге ме-делгизди Совет чазак болууну ха-дөлүшкенин-биле термодолот дайынны айымды болдурушкан бар-ган. Бирма улус Совет чазактын инициативасын чүдүлгүзүгөн.

Н. С. Хрушевтин илгели тай-бын кожа-хелбээ догуннаашкынын ленинчип принциптеринге Совет ча-зактын шынчынын чайныдыр көргүскөн. Бо илгелде болза бүтү делегейге тайбын даш, национал хосталга даш шимчээшкенин орук айткын сыйдыш болур дээрин Та-кин Ленин демдегизди.

Бирманын Каттышкан ажалчын партиянын даргазы. Бо Он Ти-нин меделгезини чүл диле, делегейде амгы байдалын ханы болгаш шын анализин эш Хрушевтин илгелини-де берип турар. Хосту амдырадан тургузушкунун оорунче кир-ген чуртта аймагы таварыш тур-да Совет Эвилели дузалашпайн ба-рып шыдаас дээрин Кариб далай-га болгаш болушкуннар көргүскөн. Хрушевтин илгели — тайбынны үндөп көрүп турар кижини бүрүч-биле шыларангай болушкун болур.

Индия

ДЕЛИ. (СЭТА). СССР-нин Дээди Советинин доозулган сессиязын ил-дий парлагга калбаа-биле тайбын-лап турар. Н. С. Хрушевтин илгелинин талазы-биле тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынын принцип-терин болгаш куба айтырынга Со-вет чазактын политиказын чүдүл-гүзүп көрүп турар доктады СССР-нин Дээди Советинин чангыс үн-биле хулооп алган дугайын сол-луннар дини-дугуларын турар. СССР-нин Даштыкы херектер министри А. А. Громыко-нун болгаш Югославиянын президентизи Титонун чугаалары-нын тодаргай допчулаан солуннар бирги арыннарыга улуг эгелер-биле парлаан. СССР биле АКШ-тын ара-зында кады ажалдажылга болгаш бугурел чер кырынга тайбын дээрн ол болур ийик деп, А. А. Громыко-нун сөстөрүн «Индия экспресс» солун тускайлап турар.

Англия

ЛОНДОН. (СЭТА). СССР-нин Дээди Советинин сессиязынын ажалын тайбынлаарышкан, англи солуннар СССР-нин Даштыкы херектер ми-нистри А. А. Громыко-нун чугаазы-на К. А. Громыко-нун чугаазына оона кичээл-биле уткаан дээрин турар. Бүтү делегейге тайбынны камгала-ры Совет Эвилели биле Каттышкан Штаттарын аразында бугурелден болгаш кады ажалдажылгадан ха-мааржып турар деп, совет даштыкы херектер министринин чугалаан бодалын бүтү солуннар оонапал дем-дегизди турар.

«Громыко совет-америк кады ажалдажылга кыйгырып тур» — ылдыг аге-биле «Таймс» солун СССР-нин Даштыкы херектер ми-нистринин чугаазынын дугайында өтөтү делегей информативизинин булуңунда көскү черинге парлаан.

Франция

ПАРИЖ. (СЭТА). СССР-нин Дээди Советинин сессиязын, илангыя Со-вет чазактын баштынын илгели-нин болгаш СССР-нин Даштыкы хе-ректтер министри А. А. Громыко-нун чугаазын Парижтин солуннары кал-баа-биле тайбынлап турар.

Бүтү демократтыг солуннар Н. С. Хрушевтин илгелинге изиг байы-рын чедирип турар.

«Юманите» солунга Ив Моронун бижээни: «Кубанын районунга тай-бын таарыштыр шынтыктар чорук-тун болууларын кылган СССР-нин инициативасын француз коммуни-стер, бистин бүтү улуусу аажок улуг өрүп четтиришкенин саягы-сетки-биле хулооп алган».

Дегилчү чазак делегейин дүш-күрүтүп чоруну чавырыдырарын орадажышкынырынга уураа-нын, ол дугайын чазактын ийи по-литиказынын айтырыларын та-лазы-биле Помпиду-нун меделгези бааза катал бадыткаан чүе болган-да, тайбын даш демиселдин хөзө-нө французтар оона харысалта-лыг болуп турарынче кичээлгейн Ив Моро көрдүргөн.

КНО КАМГАЛАНЫРЫНГА БЕЛЕТКЕНИП ТУРАТ...

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нун чингине секретарынын чангыда ту-руп турар, Конго талазы-биле кон-султанттыг комитеттин хаалгы хуралы болган.

КНО-нун парлагга төвүнү пар-лап үндүргөн дини-дугуларын илереп турары-биле алырга, катанга ан-глыштыларга улуг шынал-да үр-тунеддиг хемчеглерин алырын КНО бодалайн турар. «Конгога национал эштептирилген» даш дашаан планын боттандырынын амгы үе-чазактын КНО-нун чингине секретары У Тан ол хуралга характерлеп чу-гулашкан, ол дээрге «базышкынын биске ажалдажылгы болур бүтү-ле аргаларын (Чомбеже базышкын кы-лары — Норр, тайлыбыс)» ылап ил-лиринин болгаш планнаарын үн-дөининге боттандырап апар» у-чада-дыр деп айткан.

Ичылзаа-даа У Тан болза Катан-га кушту хережлөрдөй чылдар даш бүтү-ле чүдүлгөн кылган тур-ар апар деп оонапал демдегизди. Чомбе болууну хемчеглери чини-ни күштерин-биле КНО-нун шеригле-ринче атакалай берген чүе ылдыг таарышылга «бистер болур-чогуру-иле камгалаарын болгаш бистин күштеринин бүрү хемчээл-биле харын согуусу таарыштырап апар» бис деп, ол чугалаан. КНО-нун Конгода шериг самолёттары барык-ла артаан деп, КНО-нун чингине се-кретары оон-биле хережлестир лып-наткан.

«Бо өрөөлде болуп турар чүдүл-гө» Чоме билип ап турар чүе-дыр деп, У Тан ажалы-биле демдегизди. Оон созу-биле алырга, бо чылдын октябрь 12-де болган ол комитеттин чажыг хуралында чугалашкан чүдүлгөн дугайын Катанганын чажыгыны тодаргай билип алган болган.

«Бо өрөөлде болуп турар чүдүл-гө» Чоме билип ап турар чүе-дыр деп, У Тан ажалы-биле демдегизди. Оон созу-биле алырга, бо чылдын октябрь 12-де болган ол комитеттин чажыг хуралында чугалашкан чүдүлгөн дугайын Катанганын чажыгыны тодаргай билип алган болган.

«Бо өрөөлде болуп турар чүдүл-гө» Чоме билип ап турар чүе-дыр деп, У Тан ажалы-биле демдегизди. Оон созу-биле алырга, бо чылдын октябрь 12-де болган ол комитеттин чажыг хуралында чугалашкан чүдүлгөн дугайын Катанганын чажыгыны тодаргай билип алган болган.

БАШТАЙГЫ МАРГЫЛДААЛАРГА

Куш-культура болгаш спорттун кышкы сезон ажитынганга холбаштыр маргылаалар чер бол-ганга массалыг эгелдиз. Чөөн-Хем-чик райорта Чалаан хоорайнын спортчуларынын хаа талазы-биле маргылаалыг көрүштүг эрген.

Ооларын беш километрге чы-гы диле хей кижини хаара туткан. Сес чыл школазын башкыны, ра-йон чемпиону Ховалыг Алдын-оол дистанцияны 20 минута 50 секун-дада эртекш, бирги чери эзгөн. Ийги чери Монгуш Шаалы, үш-кү чери Донгак Март-оол олар ал-ган.

Хероженерин үш километрге ди-станцияны маргылаа база солун болган. Бо талазы-биле М. Чечен, Т. Монгуш, Х. Бичел олар тилеги. Бичин оолдарын маргылаанын К. Боруб, В. Кенден В. Ондар олар макташтырган.

Кышкы спорт сезону ажитынга-ныга холбашты болган ол маргы-лаага тилгелдерин дипломнар бо-дунга апарган.

«Шынчын» дараазында номери декабрь 20-де үнер. Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

РЕСПУБЛИКАГА АГААР-ВОЙДУСТУН БАЙДАЛЫ

Кызылдың агаар шынчылар ста-циянын дини-дугуларын апар-га, бугу республикага шок бу-дуртуугу хун болур, хат кошкан.

«НАЙРАЛ»: «Нара копка оруктап» 10, «Буянын кижилер аразында» 11, 2, 4, 5, 40, «Нары ажалы» 9, 40, «Нара копка оруктап», «Буянын кижилер аразында» 7, 20 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: «Тулаа ыды» 11, 15, 1, 15, «Чуретин чажыды» 3, 15, 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Баштайгы болчаашын» 2, 30, «Нара копка оруктап», «Вген кижини сувенири» 4, 30, «Шалда дини-дугуларын» 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ии океанын чажыды» (2-ги серия) 3, 15, «Бабета дайынче чо-руп тур» 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.

«НАЙРАЛ»: «Аи-кен согуу» 10, 9 (кежээ), «Буянын кижилер аразында» 12, 3, 4, 40, «Нара копка оруктап», 2, «Буянын кижилер аразында» 6, 40 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: «Алдын бажын» 11, 15, 1, 15, 3, 15, «Чуретин чажыды» 5, 15, «Аас-кежини биле ууражылга» 7, 15, 9, 15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Роман болгаш Франческа» 2, 30, 6, 30, «Маринанын хуу-салымы» 4, 30, 8, 30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Вген кижини сувенири» 3, 15, 5, 15, «Он ийги дүн» 7, 15, 9, 15 шактарда.

ЧЕДЕРНИН БАЙЛАА

(Төнчүзү. Эгиз 3-ку арымда).

ру-биле катат хову бригаданын чедир апарганда «конторга» тех-ника болу бээр, а калды-бир аа-раа кижини Кызыл эмелгезинге чедир дөңдө дүргөн дузын чик машинаны болу бээр, калдыраа, ылап келчелеринге тыртар таакпы, аш-чөм аймаа чедир дөңдө «дүргөн майнаар» апар, кажан колхоз даргазы Кызыл кирер дел бергенде чымчак машина апар «конторга» мындай турган. Аргадан ийи сөөр-туртунге ол шутт ажылдатпайн турган. Колхозчулар оон кырынга чүдүк чүдүренинде шутт чегенер. «Конторга» чай кадында дүргөн кылз калтар ажалдарга эзул-ла чүгүл турган.

СУУРУНУ турарына херегалар шыгыт Бугадын арындын чамдык колхозчулар шынактыг айт, төве-биле, чамдыктары төрөл-гө-диз, а бир чамдыктары төрө-чилеп-даа алган сөөртүп-ле турар, мындай. Сут-Бажынын бажынары мөңгүлөр-биле дөмөй өзүп турган. Тугут ажалы эгелз-ле чыл чар-тын эртин турда, коммунист Кара-Албан болууну бажыныга тергин арыг сутуу үлүк сорууду турар насос кыла шаап алган. Чамдык ба-жынарын чангына ооруктан чадан ылаштар-даа тынпал келгелден. «Аи бир — ийи чыл эртин турда, Он-гадан сорууду буга каскан, оон сүт-биле ооруд сугтар бис. Илаш-тар бааза тарып аар бис. Ичан бис-тин хоорайыныс ногаарга бээр» — деп колхозчулар чугалажып тур-ганнар. Чыл-даа чөтпөдө колхоз-чулар боттарынын күжү-биле ыла-тыр белектеш, школары тутуп ал-ган. Суурун мал калжалары дола берген. Ичылзаа-даа автотранспорт, трактор, пилорама чокка туудт оо-жум чоруп турган. Хову туралаарын, мал калжаларын, тарас салгаларын, чадалай калжалар, чурталаа ба-жынары даш тууду тургузар чүе-ле хей. Ол бүтүнү Чедерин чаз тур-густунан колхозуун кышкы чогу бар кужун харам чок үндүрүп ту-руп, бугуруп турган. Тракторлар чокка кур чери андары бааза бер-ген турган. Тараа шөлу өзүп-даа орман болза, колхозчуларын сая-жынаа ам-даа чөтпөй турган. Чедерин байлаан — кур чери андарга, оон-даа хей тарааны алыр дөң кол-хозчулар улам шудуруп чүтүп ту-рган. Хлеб чокка мал-даа астурун-ге берге, чурталаа-даа чок.

Чылдар эртин турган. Колхоз бажылыг, чон бугу тала-биле өзүп салыраан.

БӨДӨНУН үндөй эртинесин ажалдыкка кур чер — Чедерин байлаа бо-ла болгай. Кур черин шингөдөй алыр-биле ажал-агынын тургузуп, бир дугагына штурман кирип турган кижилер ба-за бо-лур.

1962 чылда Чедерин миллион пуд тараанын күрүнге дужаар дөң тургуп турган, бичи-даа олут чок изиг демисел үезинде мен апаа баар аралыг болган мен. Амгы үеде хе-рек кырында бар чүдү-биле эртен уени деннен көр дөң мурунку өрт-кен он ажал чылдарын өртдир болз калпым...

Ужен гектар шөлдүг орнунда ужен мун гектар тараа. Ховуна чүе ажалы корабалы Чедерин деген-неринде чоргаар дагал, ийи үнө-лар тарааны, кукурузаны ажал чор-уу турган. 1948 чылда бо шөлдү чаз тарып эгелен турган, бо хунгу ымакшын мындай күштү, чүтүдү кижини бола-даа шыдаас турган. Чокка чаз колхоз чери турган оо-жум бо шөлдү догдандыр бөжө ажал километр чаптылып чоруй барган. Чер бугурунда совхозтун ажалчынарын, шефе келген кижилер комбайнарын, тракторларын, автомашиналарын дини туткан.

— 1962 чылда күрүнге миллион пуд тарааны бээр бис деп Чедерин чогу ийи даш. Алган хулоогезин олар ажал күтүскөн-да. Ол болза коллективтин бүтү тала-биле дады-гыл бышканын көргүзүп турар.

Колхоз тургустуну тур үеде оон ийиштеринге малы коңчу-ла ажаан турганын мен ам-даа ут-

паан мен. Ужен хире инек, мун беш чүс хире хой, өшкү, чүс хире чыл-гы мал бааза чөвөй хире. Ажал-агынын бүтү коңчул ол-ла. А ам канчан барганмы?

Совхоз күрүнге чартык мун хире тонна эйт, дөң чүс тонна чыгыс өтү болгаш ужен тонна ажал дүжүл турган. Хаан ажалын ма-наа билбес чыгып турган, а ам дээрге «Чедер» колхозунун бичи-ны чоран коммунист Севен мурунчыл хаан ажалчынын бироксы. Төрүт хааннар беш мун беш чүс чыган турар.

Колхоз, трактор, машина деп каап чоруп турар, теинде чирбээтти оол, Ванька Сүлдүг огулус бо-дур, көрөм. Ам оон Иагар Чокшаа-на, Волода дээр бааза шак ылдыг Ванька ымакш дөңдөсүм ооду э-зулуп оор. Ол бичин оодун саягы бодалы трактор дугайында эвес. Оон ажал соруулаан — ракета, спутник...

Кырган Сүлдүг-оол тынын мунга-талыр азыгдан шала соолуура берген. Назым-ханы бааза бөжө аш-кан. Ичылзаа-даа ол ам-даа сергек. Чамдыкта ол эрги шериг эбу-биле иликтенин эжектенин шак кыл-дыр үстүлестире каапкан, салды-ган айтырларын дөң, тоза ха-рысалтаалар.

— Бис колхозтуу организастап ту-рар үеинте сөөлдө барып ажал-агы шак мынчар тегжүп, сайы-рай бөзүн кылзаа додалайн тур-ган. Ужен мун гектар, миллион пуд тараа деп чүеени бола-даа көрү-нө даан. Ол үеде мындай саннары бе-зин адаайн турган болгай. Кур че-дирин ам-даа хойун көрүрөм. Чон бо байлагы шингөдөй ап чөре-шылда! Совхозтун болууну меха-

никти көрдөдөй чорударын ыла-зыла хынаар, үргүлчүлү ол-бо сеп-телгезин дузалаар.

Ол үстел берген хөвөниг чүвү-лүг, бажында кышкы бөргүн шала сонгар салыпкан, бирде механиз-торларга айткыштарынын берип, бирде электросварканы хөдөлгөй каапкан, үрелген кезектерин септей каап, бирде совхозче артык кезек-терин чыгып кырыпкан, кывар, чар чүдүлгөн сөөртүлгөн органи-настап, техникти дуза чедирле-генин автомашыназын бир ажал-че чоруп, хову туралаада ийи-бээр дашык чоруп турар.

— Таварышкан-ла ажалды шуп-тузун кылып билер, эзул-ла мас-тер кижини бо — деп совхозтун ме-ханизаторлар оон дугайында чуга-лажылар. Шынал-ла көдө ажал-агынын техниказын салгырып (би-лир дээрге, поварын картошка-картап оулары-биле дөмөй-ле бол-ду ийи. Чолаачылар, тракторис-тээр, комбайнерлар, слесарлар, электросварщиктээр, кукуруза ас-түренин улуг мастери дөң оон-даа эсе...

Иван шак мынчалдыр өзүп, дадыга берген. Ол чырык чагай кварти-ра кадалы, үш уруу-биле чуртап олурар. Оон иеи Лагар Чокшаа-на, Волода дээр бааза шак ылдыг Ванька ымакш дөңдөсүм ооду э-зулуп оор. Ол бичин оодун саягы бодалы трактор дугайында эвес. Оон ажал соруулаан — ракета, спутник...

Кырган Сүлдүг-оол тынын мунга-талыр азыгдан шала соолуура берген. Назым-ханы бааза бөжө аш-кан. Ичылзаа-даа ол ам-даа сергек. Чамдыкта ол эрги шериг эбу-биле иликтенин эжектенин шак кыл-дыр үстүлестире каапкан, салды-ган айтырларын дөң, тоза ха-рысалтаалар.

— Бис колхозтуу организастап ту-рар үеинте сөөлдө барып ажал-агы шак мынчар тегжүп, сайы-рай бөзүн кылзаа додалайн тур-ган. Ужен мун гектар, миллион пуд тараа деп чүеени бола-даа көрү-нө даан. Ол үеде мындай саннары бе-зин адаайн турган болгай. Кур че-дирин ам-даа хойун көрүрөм. Чон бо байлагы шингөдөй ап чөре-шылда! Совхозтун болууну меха-

низмдеринин чамдык айты-рыларын дугайында чугула чүдүлгө илгелде тайбынлаарын-ган дээрин белград парлагга дем-дегизди. Совет Эвилели-биле найы-ралчы харызааларын быжылаа-рынга болгаш калбарырынга Юго-славиянын бүрүн беле